

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 76 | 2022 | št. 1-2 (165) | str. 1–279

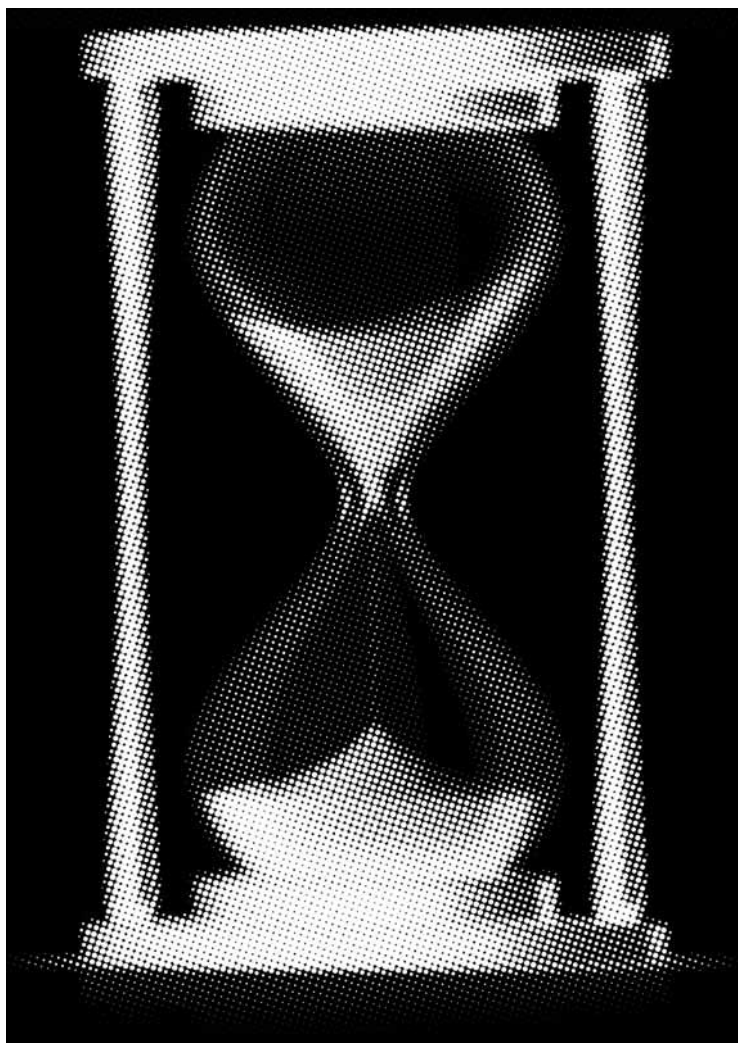

Mirja Jarak, *Ranokrščansko slikarstvo i skulptura u Iliriku u doba sv. Jeronima* • Marko Medved, *Una sconosciuta cappella di S. Girolamo a Rijeka (Fiume) nel contesto della tesi liburnica sull'ubicazione di Stridone* • Nataša Golob, *Prvi ljubljanski škof Sigismund pl. Lamberg: zadolžnica za knjige, izposojene 22. januarja 1478, in darilna listina, izstavljena 16. marca 1484* • Lilijana Žnidaršič Golec, *Študijske in osebne vezi članov »nemške nacije« iz slovenskih dežel na univerzah v Padovi in Bologni v drugi polovici 16. stoletja* • Lovorka Coralić, *Vojnici iz Ljubljane u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama u 18. stoljeću* • Uroš Košir, *Vojaška pokopališča in grobovi vojnih ujetnikov in vojakov iz prve svetovne vojne na območju med Trento in Kranjsko Goro* • Jelka Piškurić, *Prispevek k razumevanju organizacije in delovanja Črne roke: primer Franca Fraklja Ferdinand Kühnel, Memento Mori: Ethnisch-sprachliche Aspekte der (Süd-)Kärntner Erinnerungskultur* • Špela Bezjak, *Vloga materialnih virov in sodobni učni pristopi k arheološkim virom v osnovnih in srednjih šolah*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 76 | 2022 | št. 1-2 (165) | str. 1–279

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarevič (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 6. april 2022.

Prevodi: Saša Mlacović (angleščina, nemščina)

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2022: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBAS12X

Sofi nancirajo: Publikacija izhaja s fi nančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafi ka d.o.o. – zanj Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafi ka d.o.o., Ljubljana, maj 2022

Naklada: 780 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on April 6, 2022.

Translated by: Saša Mlacović (English, German)

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2022): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBAS12X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafi ka d.o.o., Ljubljana, May 2022

Print Run: 780 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

- Mirja **Jarak**, Ranokrščansko slikarstvo i skulptura u Iliriku
u doba sv. Jeronima8–23
Early Christian paintings and sculpture in Illyricum in St Jerome's time
- Marko **Medved**, Una sconosciuta cappella di S. Girolamo
a Rijeka (Fiume) nel contesto della tesi liburnica
sull'ubicazione di Stridone24–33
The Unknown Chapel of St. Jerome in Rijeka in the Context
of Liburnian Location of Stridon
- Nataša **Golob**, Prvi ljubljanski škof Sigismund pl. Lamberg:
zadolžnica za knjige, izposojene 22. januarja 1478,
in darilna listina, izstavljena 16. marca 148434–82
Sigismund of Lamberg, the First Bishop of Ljubljana:
A Borrower's Note from 1478 and a Deed of Donation from 1484
- Lilijana **Žnidaršič Golec**, Študijske in osebne vezi članov
»nemške nacije« iz slovenskih dežel na univerzah
v Padovi in Bologni v drugi polovici 16. stoletja.....84–126
Study-Related and Personal Ties of Members of the "German Nation"
from Slovene Lands at Universities in Padua and Bologna in
the Second Half of the 16th Century.
- Lovorka **Čoralić**, Vojnici iz Ljubljane u mletačkim prekomorskim
kopnenim postrojbama u 18. stoljeću.....128–139
Soldiers from Ljubljana in Venetian Overseas Land Troops
in the 18th Century
- Uroš **Košir**, Vojaška pokopališča in grobovi vojnih ujetnikov
in vojakov iz prve svetovne vojne na območju med Trento
in Kranjsko Goro140–159
Military Cemeteries and Graves of Prisoners of War and Soldiers
from World War I in the Area between Trenta and Kranjska Gora
- Jelka **Piškurić**, Prispevek k razumevanju organizacije in
delovanja Črne roke: primer Franca Fraklja160–183
Towards Understanding the Organization and Operation of
the Black Hand: The Case of Franc Frakelj

Ferdinand Kühnel , <i>Memento Mori</i> : Ethnisch-sprachliche Aspekte der (Süd-)Kärntner Erinnerungskultur	184–219
Memento Mori: Ethnic and Linguistic Aspects of (South-) Carinthian Culture of Remembrance	
Špela Bezjak , Vloga materialnih virov in sodobni učni pristopi k arheološkim virom v osnovnih in srednjih šolah	220–236
The Role of Material Sources and Modern Teaching Approaches in Basic and Secondary Schools	

V spomin – In memoriam

Milica Kacin Wohinz (Marta Verginella)	238–249
Jože Mlinarič (Boris Hajdinjak)	250–253

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Handbuch zur Geschichte Südosteuropas, Bd. 1, 2 (Peter Štih)	256–257
Ante Tresić Pavičić, Povijest Hrvata pod narodnim vladarima (619-1102) (Ignacij Voje)	258–262
Tomaž Lazar, Oklepi iz Narodnega muzeja Slovenije. Zaščitna oprema od visokega srednjega do zgodnjega novega veka (Jernej Kotar)	263–265
Boris Golec: Valvasorji: med vzponom, Slavo in zatonom (Dejan Zadavec)	266–269

Sergij Vilfan, Opera selecta. Pravotvornost in pravo v zgodovini Slovencev in njihovih sosedov (Anton Snoj)	270–272
Mojca Šorn, Pomanjkanje in lakota v Ljubljani med veliko vojno (Irena Selišnik)	273–275

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	276–279
Instructions for Authors	

Ocene in poročila

Sergij Vilfan, **Opera selecta. Pravotvornost in pravo v zgodovini Slovencev in njihovih sosedov** (urednik Janez Kranjc, avtorja uvodnih študij Katja Škrubej in Sašo Jerše), Ljubljana: Založba Pravne fakultete, Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter Slovenska matica, 2021, 747 strani.

Znanstveni opus pravnega zgodovinarja Sergija Vilfana je nastal med letoma 1943 in 1996. Vilfan se je v svoji bogati akademski karieri ukvarjal z razvojem prava v Evropi in še zlasti na slovenskih tleh. Pri tem je posebno pozornost namenjal njegovim temeljem, ki so nastajali skozi tisočletni srednji vek. Vilfanovo raziskovanje prava in zgodovine je močno zaznamoval etnološki oziroma antropološki pristop, obenem pa tudi veliko zanimanje za politično in ekonomsko zgodovino.

Kako narediti izbor med deli plodovitega avtorja, ki je imel tako prostrano obzorje? Urednik Janez Kranjc se je odločil za dvojen pristop. Po eni strani je zbornik zasnoval kot pregled za Vilfana značilnih tem, po drugi pa je vanj zajel predvsem njegove manj dostopne razprave, ki so izhajale v tujih publikacijah. Od tridesetih besedil v knjigi jih je več kot polovica v tujih jezikih. Slovenščina je pri tem na drugem mestu, saj tujejezičnih razprav ne spremljajo niti slovenski povzetki. Pomanjkanje denarja in časa je za tako veliko delo v čast najpomembnejšemu slovenskemu pravnemu zgodovinarju slab izgovor.

Zaradi dvojne zasnove zborniku primanjkuje doslednosti. V njem ne najdemo pravega pregleda Vilfanovih najpomembnejših in najznačilnejših razprav, saj so v skladu z merilom pomembnosti vanj prišla predvsem njegova zgodnejša dela. Obenem pa v zborniku ne dobimo vseh njegovih najteže dostopnih besedil niti vseh tujejezičnih razprav, saj tudi po teh plateh manjkajo nekateri pomembni primerki. Odločitev za objavo tako velikega števila razprav v tujih jezikih bržkone izhaja iz želje pokazati Vilfanovo znanje številnih jezikov. Vilfan je bil vsekakor tudi v tem oziru izjemno podkovan, saj je bil znanstvene članke zmožen pisati v mnogih jezikih. Marsikatero njegovo pomembno delo pa je moralo odstopiti mesto kaki manj pomembni razpravi zgolj zato, ker je izšla v tujejezični publikaciji.

Zbornik kljub temu ni zbirka kuriozitet, kot bi se izrazil Vilfan, temveč obsežen prikaz različnih tematik in zgodovinskih obdobj. V njem najdemo številne prispevke o pravnih običajih in folklori. Mnogo besedil je osredotočenih na ekonomsko in socialno zgodovino tako kmečkega kakor mestnega in plemiškega življa. Nekaj razprav se dotika tudi politične in ustavne zgodovine slovenskih zgodovinskih dežel. Vendar med besedili ne najdemo nobenega, ki bi v izhodišču nastalo na podlagi

Vilfanovega antropološkega terenskega dela, čeprav je to delo pomembno zaznamovalo ne samo njegovo zgodnje akademsko udejstvovanje, ampak tudi sklepe, do katerih je prihajal v svojih poznejših obsežnejših delih. Nazoren primer rabe terenskega dela sicer najdemo v manjkajočem članku »Komun v Črnotičah« iz leta 1972, ki poleg zanimive vsebine prinaša tudi edinstveno združevanje antropološke in zgodovinske metodologije. Še težje je utemeljiti odsotnost razprave »Država in dežela od 13. do 18. stoletja« iz leta 1995, ki zagotovo predstavlja enega od Vilfanovih zvezdnih trenutkov. V njej Vilfan prikazuje razvoj gradnikov moderne države na pravni, politični in pojmovni ravni.

Vilfanove razprave spremljata študiji Katje Škrubej in Saša Jeršeta. Katja Škrubej v študiji »O več vrstah prava po načinu nastanka, pravotvornosti in pravotvorcih« opozarja na površno branje Vilfanovega opusa, opisuje dihotomijo med postavljenim in običajskim pravom ter razpravlja o vprašanju, kje v zgodovini iskati pravotvorce. Zagovarja tudi stališče, da se je Vilfanovo razumevanje pravne zgodovine opazno spreminjalo. Kot primer navaja pojem »ljudsko pravo«, saj je Vilfan v zadnjem delu pridevnik »ljudsko« pisal samo še v narekovajih.

Ta sprememba je nedvomno pomembna, vendar ni radikalna. Razumevanje ljudskega prava je pri Vilfanu prepleteno z vprašanjem, kdo so v zgodovini Slovinci. V odgovorih nanj ni zastopal izključujočih stališč. Res je, da je pojme, ki jih je rabil, ves čas prečiščeval in predeloval. Hkrati pa je že na začetku njegove raziskovalne poti mogoče zaznati veliko previdnost, kar zadeva skrajna mnenja in prehitre sklepe. Zanj sta značilni odprtost in raznolikost mišljenja. Slovenci se pri njem ponekod pojavijo že kot prebivalci Karantanije, drugič, včasih celo v istem delu, tudi z opozorilom, da pri tem seveda ne moremo govoriti o kakem modernem (slovenskem) narodu. Oboje je na primer zapisal že leta 1965 v težko dostopni in malo znani razpravi »Etnografski pogledi na družbeni razvoj Slovencev«, ki je v zborniku žal ni. V zgodnejših delih mu je (slovensko) ljudsko pravo kot pravo, ki so ga imeli v zavesti kmetje, res služilo kot posebna kategorija, vendar tega prava nikoli ni imel za absolutnega in mu je že v članku »Očrt slovenskega pravnega narodopisja« iz leta 1944 pridružil prava drugih družbenih skupin. Še bolj odprto predstavo o ljudskem pravu in Slovincih je leta 1993 podal v razpravi »Slovenci – kmečki narod?«, ki jo v izbranih razpravah prav tako pogrešamo. Kot poudari Katja Škrubej, v njegovem zadnjem delu *Zgodovinska pravotvornost in Slovenci* »ljudsko« pravo ni več kategorija, čeprav se je, kot je sam poudaril, njegovo zanimanje v tem delu še vedno gibalo predvsem v kmečkem okolju.

Pri branju Vilfanovih razprav nas bodo bolj kot razlike med njimi verjetno presenetile konsistentnost, široka razgledanost in prefi njenost izražanja. Za Vilfana so bolj od linearnega in zgolj napredujočega razvoja misli značilni poudarki, ki se gibljejo med različnimi, včasih ne povsem spravljivimi stališči. Prav zaradi mnogovrstnosti stališč so celo njegova najzgodnejša dela, ki jih je v zborniku lepo število, še vedno zanimiva, saj kljub avtorjevim rosnim letom v sebi nosijo veliko starčevske modrosti.

V drugi spremni študiji, ki nosi naslov »O naši ustavni zgodovini«, Sašo Jerše komentira Vilfanov pogled na oblast v obdobju predmoderne. Pri tem izpostavi, da

je Vilfan to vprašanje imel za najpomembnejše v slovenski zgodovini. Po pregledu njegovih izhodišč in sklepov ugotavlja, da je na odnos med habsburškim deželnim knezom in notranjeavstrijskim deželnim plemstvom večinoma gledal z realnopolitičnega stališča. Njegovim spoznanjem doda tudi pomembna razmišljanja, kako sta se v prepričanjih stanov in monarha prepletali politika in vera. Kot pravi Jerše, se z realnim v političnem polju vselej povezujejo simbolno, idejno in imaginarno. Ob tem opaža, da lahko nekatere Vilfanove pomembne teze iz poznejših razprav beremo že v zgodnjih delih.

Berimo torej Vilfana vseh let, saj niti razvoj ne gre vedno le v eno smer. Da bo bralec ob nekaterih Vilfanovih temah prišel do jasnejših odgovorov, bo sicer moral seči še po kakem delu, kljub temu pa bo v zborniku našel obilico snovi za razmislek in razpravo. V tem duhu naj dodam, da bi bilo ob obstoječih raznovrstnih (pravno)zgodovinskih presojah Vilfanovega dela zelo dobrodošlo ponovno ovrednotenje njegovih pogledov na ekonomsko zgodovino, ki so v zborniku sicer dobro zastopani. Zaenkrat nam manjka tudi kakšna bolj antropološko usmerjena presoja Vilfanovega raziskovanja. Vsaj eno tovrstno delo pa je navsezadnje že na poti.

Anton Snoj

ISSN 0350-5774

9 770350577002

ZČ | Ljubljana | 76 | 2022 | št. 1-2 (165) | str. 1–279